

O‘ZBEKISTON XOTIN-QIZLARINING MA’NAVIV QIYOFASI

Isoqova Gulhida Murodjon qizi

Guliston davlat universiteti Psixologiya yo‘nalishi 1-bosqich talabasi

E-mail: isoqovagulxida@gmail.com

Ravshanov Sobir Abdimalik o‘g‘li

Guliston davlat universiteti o‘qituvchisi

E-mail: sobirravshanov3@gmail.com

+998999144472

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18673697>

Annotatsiya: Ushbu maqola O‘zbekiston xotin-qizlarining ma’naviy qiyofasini zamonaviy ijtimoiy va madaniy jarayonlar kontekstida tahlil qiladi. Tadqiqotda ayol shaxsining ma’naviy yetukligi, oilaviy tarbiyada tutgan o‘rni, globallashuv jarayonlarining ta’siri va ijtimoiy faolligi yoritilgan. Maqola tarixiy manbalar, zamonaviy ilmiy tadqiqotlar va milliy qadriyatlar asosida tayyorlangan bo‘lib, xotin-qizlarning jamiyat hayotidagi ma’naviy rolini chuqur ochib beradi. Shuningdek, maqolada xotin-qizlarning ma’naviy qiyofasini rivojlantirish, milliy qadriyatlarni saqlash va zamonaviy jamiyat sharoitida ijtimoiy faollikni oshirish yo‘llari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston xotin-qizlari, ma’naviy qiyofa, oilaviy tarbiya jarayoni, globallashuv ta’siri, ijtimoiy faollik, milliy qadriyatlar tizimi, ayol tarbiyasi, axloqiy qadriyatlar, shaxsiy mas’uliyat, jamiyatdagi roli, ma’naviy yetuklik, madaniy meros, qadriyatlar va an’analar.

Аннотация: В данной статье анализируется духовный образ узбекской женщины в контексте современных социальных и культурных процессов. В исследовании освещается духовная зрелость женщины, ее роль в семейном воспитании, влияние процессов глобализации, ее социальная активность. Статья подготовлена на основе исторических источников, современных научных исследований и национальных ценностей и глубоко раскрывает духовную роль женщины в жизни общества. В статье также анализируются пути развития духовного образа женщины, сохранения национальных ценностей, повышения социальной активности в условиях современного общества.

Ключевые слова: женщины Узбекистана, духовный образ, процесс семейного воспитания, влияние глобализации, социальная активность, национальная система ценностей, женское образование, моральные ценности, личная ответственность, роль в обществе, духовная зрелость, культурное наследие, ценности и традиции.

Annotation: This article analyzes the spiritual image of Uzbek women in the context of modern social and cultural processes. The research highlights the spiritual maturity of a woman, her role in family education, the impact of globalization processes, and her social activity. The article was prepared on the basis of historical sources, modern scientific research and national values, and deeply reveals the spiritual role of women in the life of society. The article also analyzes ways to develop the spiritual image of women, preserve national values, and increase social activity in the conditions of modern society.

“Xotin-qizlar ilmda: tiklanish, yuksalish va taraqqiyot sari qadamlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materillari to‘plami. NamDPI – 2026-yil, 11-fevral

Key words: *women of Uzbekistan, spiritual image, family education process, impact of globalization, social activity, national value system, female education, moral values, personal responsibility, role in society, spiritual maturity, cultural heritage, values and traditions.*

Jamiyatning ma’naviy darajasi undagi ayol shaxsinmbarchas bog‘liq. Xotin-qizlar nafaqat oila, balki jamiyatning ma’naviy tayanchi sifatida namoyon bo‘ladi. Shu sababli ayol ma’naviy qiyofasini o‘rganish ijtimoiy barqarorlik va ma’naviy taraqqiyot nuqtayi nazaridan muhim ahamiyat kasb etadi. Ma’naviyat jamiyatni birlashtiruvchi kuch sifatida baholangan ilmiy qarashlar ushbu masalaning dolzarbligini ko‘rsatadi [1].

Ma’naviy qiyofa tushunchasi ijtimoiy-falsafiy adabiyotlarda shaxsning axloqiy mezonlari, qadriyatlar tizimi, ruhiy holati va jamiyatga munosabatini ifodalovchi murakkab ijtimoiy hodisa sifatida talqin etiladi. Ushbu tushuncha insonning ichki dunyosi bilan tashqi ijtimoiy xatti-harakatlari o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni ifodalaydi. Ma’naviy qiyofa shaxsning jamiyatda qanday yashashi, qarorlar qabul qilishi va mas’uliyatni his etishi bilan bevosita bog‘liq. Ma’naviyat jamiyat hayotida hal qiluvchi omil sifatida baholanib, u shaxsning ongli faoliyatini boshqaruvchi ichki kuch sifatida ko‘riladi [1]. Shu nuqtayi nazardan, ma’naviy qiyofa inson xulq-atvorini tartibga soluvchi ichki mezonlar majmui sifatida namoyon bo‘ladi. Bu mezonlar axloq, vijdon, mas’uliyat, adolat va ijtimoiy burch kabi tushunchalarni o‘z ichiga oladi. Ilmiy adabiyotlarda ma’naviy qiyofa shaxsning ijtimoiy muhit bilan o‘zaro ta’siri jarayonida shakllanishi ta’kidlanadi. Shaxs yashayotgan jamiyat, madaniyat va an’analar uning ma’naviy qiyofasiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi [2]. Shu sababli ma’naviy qiyofa doimiy rivojlanib boruvchi, ijtimoiy sharoitga moslashuvchi hodisa hisoblanadi. Xotin-qizlar ma’naviy qiyofasi umumiy ma’naviy qiyofa tushunchasining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, u jamiyat axloqiy muhitining shakllanishida alohida o‘rin tutadi. Ayol shaxsida mujassam bo‘lgan mehr-oqibat, sabr-toqat, mas’uliyat va sadoqat kabi ma’naviy sifatlar jamiyatning axloqiy barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi. Shu bois ayol ma’naviy qiyofasi jamiyat taraqqiyoti bilan uzviy bog‘liq ijtimoiy hodisa sifatida qaraladi [1]. Ma’naviy qiyofa masalasini ilmiy jihatdan o‘rganish jamiyatda sog‘lom axloqiy muhitni shakllantirish, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash va kelajak avlod tarbiyasini ta’minlash nuqtayi nazaridan muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, zamonaviy sharoitda ma’naviy qiyofa tushunchasining mazmuni yanada kengayib, unda milliy qadriyatlar bilan bir qatorda zamonaviy ijtimoiy mas’uliyat masalalari ham muhim o‘rin egallamoqda [2].

O‘zbek ayoli ma’naviy qiyofasining shakllanishi uzoq tarixiy taraqqiyot jarayoni bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, bu jarayon jamiyatning ijtimoiy tuzilishi, madaniy rivoji va axloqiy qarashlari bilan uzviy aloqada rivojlangan. Tarixiy manbalarda ayol shaxsi oilaning ma’naviy tayanchi, axloqiy qadriyatlarning saqlovchisi va avlodlar o‘rtasidagi uzviylikni ta’minlovchi asosiy bo‘g‘in sifatida tasvirlanadi. Bu holat o‘zbek ayoli ma’naviy qiyofasining barqaror va uzluksiz shakllanganini ko‘rsatadi. Qadimgi va o‘rta asr manbalarida ayollarning tarbiya, xayriya va madaniy hayotdagi ishtiroki jamiyat ma’naviy muhitiga sezilarli ta’sir ko‘rsatgani qayd etilgan. Tarixiy tadqiqotlarda o‘zbek ayoli faqat oilaviy doirada emas, balki jamoat hayotida ham ma’naviy mas’uliyatni zimmasiga olgan shaxs sifatida ko‘rsatiladi [3]. Bu davrda ayolning ma’naviy qiyofasi sabr, sadoqat, vijdon va jamiyat manfaatlariga xizmat qilish kabi sifatlar bilan belgilangani kuzatiladi. Temuriylar davri madaniy hayoti tahlil qilinganda, ayollarning ilm-ma’rifat va xayriya faoliyatidagi ishtiroki alohida e’tiborga loyiq ekanligi aniqlanadi. Tarixiy manbalarda ushbu davr ayollari madrasa

“Xotin-qizlar ilmda: tiklanish, yuksalish va taraqqiyot sari qadamlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materillari to‘plami. NamDPI – 2026-yil, 11-fevral

va masjidlar qurilishiga homiylik qilgani, ilm-fan va madaniyat rivojiga hissa qo‘shgani qayd etilgan [4]. Bu holat o‘zbek ayoli ma’naviy qiyofasining faqat an’anaviy emas, balki ijtimoiy faol bo‘lganini ko‘rsatadi. Keyingi tarixiy bosqichlarda ijtimoiy-siyosiy o‘zgarishlar ayol ma’naviy qiyofasiga yangi unsurlarni olib kirdi. XX asrda ta’lim tizimining kengayishi, ayollarning jamoat ishlarida ishtiroki ortishi natijasida ayol ma’naviy qiyofasi yanada boyidi. Tarixiy tahlillarda ushbu davr ayoli ma’naviy jihatdan ongli, ijtimoiy mas’uliyatni his qiluvchi shaxs sifatida shakllangani ta’kidlanadi [5]. Mustaqillik davrida esa o‘zbek ayoli ma’naviy qiyofasini qayta tiklash va milliy qadriyatlarga asoslangan holda rivojlantirish jarayoni kuchaydi. Tarixiy-madaniy merosga murojaat qilish, milliy o‘zlikni anglash va ma’naviy tiklanish jarayonlari ayol ma’naviy qiyofasining mazmunini yanada chuqurlashtirdi. Bu davrda ayol shaxsi jamiyatda ma’naviy barqarorlikni ta’minlovchi muhim ijtimoiy kuch sifatida namoyon bo‘la boshladi [1].

Oila – shaxs ma’naviyatini shakllantirishda eng muhim ijtimoiy institut hisoblanadi. Ayol oilada nafaqat farzand tarbiyasi bilan shug‘ullanish, balki ma’naviy qadriyatlarni uzatish, axloqiy me’yorlarni mustahkamlash va oilaviy barqarorlikni ta’minlash vazifasini bajaradi. Shu sababli ayol ma’naviy qiyofasi jamiyatning barqaror rivojlanishida markaziy o‘rin tutadi [6]. Oilaviy tarbiyaning ayol ma’naviy qiyofasiga ta’siri ko‘p qirralidir. Avvalo, ona tarbiyasi orqali farzandlar axloqiy qadriyatlar, mehr-oqibat, sadoqat va mas’uliyat kabi fazilatlarni egallaydi. Bu jarayon nafaqat shaxsning ma’naviy rivojlanishini ta’minlaydi, balki jamiyatda sog‘lom ijtimoiy muhitni yaratishga xizmat qiladi [7]. Shuningdek, ayol oilada ruhiy barqarorlik va tarbiya markazi sifatida faoliyat yuritadi. Ota-onaning, xususan onaning, ma’naviy saviyasi va qarashlari farzandlarning ijtimoiy va axloqiy rivojlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, onaning ma’naviy darajasi bolalarning axloqiy qarorlar qabul qilish, jamiyatga moslashish va mas’uliyatni his qilish qobiliyatini shakllantiradi [8]. Ayolning oiladagi roli faqat bolalarni tarbiyalash bilan cheklanmaydi; u oilaning umumiy ijtimoiy muhitini barqarorlashtiruvchi kuch sifatida ham namoyon bo‘ladi. Ona va xotin oilaviy qadriyatlarni himoya qilib, avlodlar o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni saqlash orqali jamiyatning ma’naviy poydevorini mustahkamlaydi [6]. Shuningdek, ayol oilada o‘zini jamiyatning ijtimoiy va ma’naviy rivojlanishida faol subyekt sifatida his qilganda, uning qarashlari va faoliyati yanada kengroq ijtimoiy maydonga ta’sir qiladi. Bu esa ayol ma’naviy qiyofasining jamiyat taraqqiyotida naqadar muhim ekanligini ko‘rsatadi [7]. Natijada ayol oilada shakllangan ma’naviy qiyofa orqali jamiyatda barqaror axloqiy muhitni yaratishga hissa qo‘shadi. Shu tariqa, oilaviy tarbiya ayolning ma’naviy yetukligini rivojlantiruvchi eng asosiy vositalardan biri sifatida qaraladi [8].

Zamonaviy dunyo globallashtirish jarayoni bilan yuzma-yuz kelmoqda, bu jarayon xotin-qizlarning ma’naviy qiyofasiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Axborot texnologiyalari va internetning keng tarqalishi ayollarning dunyoqarashini kengaytirib, turli madaniyatlar, qadriyatlar va hayotiy tajribalar bilan bevosita tanishish imkonini yaratadi. Shu bilan birga, ushbu jarayon milliy qadriyat va an’anaviy axloqiy me’yorlarga nisbatan bosim ham keltiradi. Globallashtirish sharoitida ayollarning ma’naviy qiyofasi bir qator yangi xususiyatlar bilan boyitiladi. Ularda tanqidiy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish, shaxsiy va ijtimoiy mas’uliyatni anglash kabi sifatlar rivojlanadi [5]. Shu bilan birga, global axborot oqimining tezligi va turlicha g‘oyalar tarqalishi milliy ma’naviyatni saqlash va axborot madaniyatini rivojlantirish zaruratini kuchaytiradi. Xotin-qizlar ma’naviy qiyofasidagi globallashtirishning yana bir jihati – axborot makonidagi faollikdir. Internet va ijtimoiy tarmoqlarda

“Xotin-qizlar ilmda: tiklanish, yuksalish va taraqqiyot sari qadamlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materillari to‘plami. NamDPI – 2026-yil, 11-fevral

tarqaladigan g‘oyalar, qadriyatlar va hayotiy tajribalar ayollarning axloqiy qarashlari va hayotiy pozitsiyasiga ta’sir qiladi. Shu sababli axborot madaniyati va ma’naviy immunitetni rivojlantirish dolzarb vazifa hisoblanadi [6]. Shuningdek, global jarayonlar xotin-qizlarning ijtimoiy va professional faolligini oshirishga imkon yaratadi. Globallashuv sharoitida ayolning o‘zini jamiyatning faol subyekti sifatida anglashi, turli jamiyatlarda muvaffaqiyatga erishgan ayol tajribasini kuzatishi uning ma’naviy qiyofasini boyitadi. Bu jarayon ayolning ichki dunyosini mustahkamlash va milliy qadriyatlarni saqlash bilan birga, zamonaviy ijtimoiy rolini yanada kuchaytiradi [5]. Shuningdek, globallashuv jarayoni xotin-qizlarga ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy maydonda yangi imkoniyatlar yaratadi, bu esa ma’naviy qiyofaning yanada multifunksional shakllanishiga olib keladi. Shu bilan birga, globallashuvning salbiy jihatlari, masalan, madaniyatlararo ziddiyat, axborot oqimining chalkashligi va qadriyatlarning nisbiylashuvi, ayol ma’naviy qiyofasiga sinov sifatida ta’sir qiladi [6]. Natijada, globallashuv sharoitida O‘zbekiston xotin-qizlarining ma’naviy qiyofasi nafaqat milliy qadriyatlar, balki global tajribalarni ham hisobga olgan holda shakllanadi. Shu jarayon ma’naviy yetuklik, ijtimoiy faollik va shaxsiy qaror qabul qilish qobiliyatining uyg‘un rivojlanishini ta’minlaydi. Bu esa xotin-qizlarni jamiyatning nafaqat ijtimoiy, balki ma’naviy yetakchi kuchiga aylantiradi [5].

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekiston xotin-qizlarining ma’naviy qiyofasi jamiyat taraqqiyoti va barqarorligida markaziy o‘rin tutadi. Ma’naviy qiyofa shaxsning axloqiy qadriyatlari, dunyoqarashi va ijtimoiy mas’uliyati bilan belgilanadi, shu bilan birga u oilaviy tarbiya, milliy an’analar va tarixiy tajribalar orqali shakllanadi. Tarixiy jarayonlarni o‘rganish ayol ma’naviy qiyofasining faqat oilaviy yoki shaxsiy xususiyat emas, balki jamiyatning axloqiy va madaniy barqarorligini ta’minlovchi ijtimoiy kuch ekanligini ko‘rsatadi. Zamonaviy globallashuv sharoitida xotin-qizlar ma’naviy qiyofasi yangicha xususiyatlar bilan boyitiladi. Axborot texnologiyalari, turli madaniy tajribalar va ijtimoiy kommunikatsiya vositalari ayollarning dunyoqarashini kengaytiradi, tanqidiy fikrlash va ijtimoiy mas’uliyatni rivojlantiradi, shu bilan birga milliy qadriyatlarni saqlash va axborot madaniyatini rivojlantirish vazifasini kuchaytiradi. Bu jarayon xotin-qizlarni jamiyatning ijtimoiy va ma’naviy yetuk subyekti sifatida shakllantiradi. Oilaviy tarbiya ayol ma’naviy qiyofasining shakllanishida eng muhim omil bo‘lib, ona va xotin shaxsida mujassam bo‘lgan sabr, sadoqat, mehr-oqibat va mas’uliyat fazilatlarini avlodlarga uzatiladi. Shu bilan birga ayolning ijtimoiy faolligi uning ma’naviy qiyofasini yanada boyitadi, jamiyatda fuqarolik ongini mustahkamlaydi va axloqiy barqarorlikni ta’minlaydi. Natijada, xotin-qizlar ma’naviy qiyofasi nafaqat shaxsiy rivojlanish va oilaviy muhit bilan, balki butun jamiyatning madaniy va axloqiy muhitini barqarorlashtirish bilan bog‘liq hodisa sifatida namoyon bo‘ladi. Shu nuqtayi nazardan, xotin-qizlarning ma’naviy yetukligi va faolligi jamiyat taraqqiyotining muhim sharti hisoblanadi. Jamiyat, davlat va ta’lim tizimi ushbu jarayonni qo‘llab-quvvatlashi, milliy qadriyatlarni asrab-avaylashi va globallashuvning ijobiy jihatlarni shakllantirishi lozim. Shu tarzda, O‘zbekiston xotin-qizlarining ma’naviy qiyofasi tarixiy tajriba, oilaviy tarbiya, zamonaviy ijtimoiy jarayonlar va globallashuv ta’sirida shakllanib, jamiyatning ma’naviy barqarorligi va taraqqiyotiga bevosita hissa qo‘shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I. A. *Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch*. — Toshkent: Ma’naviyat nashri-2008 [1].

“Xotin-qizlar ilmda: tiklanish, yuksalish va taraqqiyot sari qadamlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materillari to‘plami. NamDPI – 2026-yil, 11-fevral

2. Jo‘raev N. *Ma’naviyat asoslari*. — Toshkent: O‘zbekiston nashri- 2019 [2].
3. Ahmedov B. *O‘zbekiston tarixi*. — Toshkent nashri-2017 [3].
4. Saidova G. *Temuriylar davrida ayollar*. — Samarqand nashri- 2016 [4].
5. Baxtiyrov J. *Globallashuv va madaniyat*. — Toshkent nashri- 2022 [5].
6. Zokirova F. *Ma’naviy immunitet masalalari*. — Toshkent nashri- 2023 [6].
7. Karimova L. *Ayollarning ijtimoiy faolligi*. — Toshkent nashri- 2020 [7].
8. Tursunov O. *Fuqarolik jamiyati va ma’naviyat*. — Buxoro nashri-2019 [8].